

DEDE KORKUT KİTABI'NIN ÜÇÜNCÜ YAZMASININ BULUNUŞU*

The Discovery of the Third Copy the Book of Dede Korkut

Prof. Dr. Ekrem ARIKOĞLU**

ÖZ

25-27 Nisan 2019 tarihlerinde, Bayburt'ta "Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu" düzenlenmişti. İlk oturumda, Prof. Dr. Metin Ekici; "Yeni Bir Dede Korkut Boyu: Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" başlıklı bildirisini sundu. Ekici bu bildiride bilim dünyasına, daha önce iki yazması bilinen Dede Korkut Kitabı'nın üçüncü bir yazmasının bulunduğunu haber veriyordu. Eseri Tahran'da bir kitapçıdan satın alan Veli Muhammed Hoca 1949 yılında Günbed'de doğar. Devlet okulu yanında babasından dinî eğitim de alır. Üniversite okuma yaşına geldiğinde devlet burusuyla Danimarka'ya gönderilir. Üniversitede elektrik mühendisliği okur. Ülkesine dönünce Tahran'da çeşitli fabrikalarda 25 yıl kadar yönetici olarak çalışır. Aynı zamanda öğretmenlik yapar. 45-50 yaşlarına gelince babası bir gün oğlunu yanına çağırır. Babasının ondan istediği iş el yazması kitapları arayarak bulup satın almaktır. Onları koruma altına alarak kültür değerlerinin kaybolmasını önlemektir. Babasının sözünü dinleyerek el yazması kitapları toplamaya başlar. Zaman içerisinde Veli Muhammed Hoca'nın bir el yazması koleksiyoncusu olduğu bilgisi yayılır. Hoca'dan Türkmenistan'dan bazı kitapların bulmasını isterler. Tahran'da İnkılap kitap pazarında Veli Muhammed Hoca'nın, Hüner adında kitabevi olan S. Rabiî adında bir Fars arkadaşı vardır. Hoca, bu Fars arkadaşından devamlı el yazması kitaplar almaktadır. Veli Muhammed Hoca, Türkmenistan'dan kendisine gönderilen listeyi arkadaşı S. Rabiî'ye gönderir. Rabiî, Hoca'nın listesindeki kitapların çoğunu bulmuştur. Hoca, kitapları taşıyamayacağını anlayınca Rabiî'ye kargoyla göndermesini söyler. Dışarı çıkıp biraz gidince susuzluğu aklına gelir. "Dönüp bir su içeyim de gideyim" diye dükkâna tekrar girer. Rabiî'den su ister. Rabiî su getirmek için içeri girdiğinde elinde bir kitapla bir kişi kapıda görünür. O kapıda görünen kişinin elindeki, Dede Korkut Kitabı'nın üçüncü yazmasıdır. Veli Muhammed Hoca, kitapçı dostu Rabiî'nin tavsiyesi ile aldığı el yazması kitabın mahiyetinin ne olduğunu, kıymetli olup olmadığını merak eder. Kitabın PDF'sini yaptırır ve çeşitli bilim adamlarına verir. Metin Ekici de verdiği kişilerden biridir. Ekici PDF'nin bir Dede Korkut Kitabı yazması olduğunu anlar. Bayburt'taki bilimsel toplantıda tanıtımını yapar. Makalede eserle ilgili çalışmalar daha geniş bir şekilde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Dede Korkut, üçüncü yazma, Türkmen Sahra, Günbed.

ABSTRACT

25 World Cultural Heritage Dede Korkut International Symposium Bay was held on 25-27 April 2019 in Bayburt. In the first session Dr. Metin Ekici; "A New Dede Korkut Epic Story: Salur Kazan's Seven-Headed Dragon Killing" presented his paper. In this statement, Ekici informed the scientific world that there was a third copy of the Book of Dede Korkut, which was previously known as two copies. In this article, the third copy Book of Dede Korkut, introduced by Metin Ekici to the world of science, will be explained how it was discovered. Veli Muhammed Hodja, who bought the book from a bookstore in Tehran, was born in 1949 in Günbed. In addition to public school, he also receives religious education from his father. When the university reaches the age of reading, it is sent to Denmark on a state scholarship. He studied electrical engineering at the university. Upon his return, he worked as a manager for 25 years in various factories in Tehran. He also teaches. When he turns 45-50, his father calls his son one day: "My son has a lot of people in the country to do engineering, there are a lot of people to teach but come on, you go ahead and do what I started." What his father wants from him is to find and buy manuscript books. It is to prevent the loss of cultural values by protecting them. He listens to his father and starts collecting manuscript books. In time, it is known that Veli Muhammad Hodja is a manuscript collector. They ask Hodja to find some books from Turkmenistan. In the book market of the Revolution in Tehran, Veli Muhammad Hodja has a Persian friend named S. Rabiî, a bookstore

* Geliş tarihi: 5 Ağustos 2019 – Kabul tarihi: 9 Eylül 2019

Arıkoğlu, Ekrem. "Dede Korkut Kitabı'nın Üçüncü Yazmasının Bulunuşu" Milli Folklor 123 (Güz 2019): 23-30

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü. Ankara/Türkiye, ekrem.arikoglu@hbv, ORCID ID: 0000-001-9262-570X

named Hüner. Hodja constantly receives manuscript books from this Persian friend. Veli Muhammed Hodja sends the list sent to him to his friend S. Rabiî from Turkmenistan. Rabiî found most of the books on Hodja's list. When Hodja realized that he could not carry the books, he told Rabiî to send them by cargo. When he goes out and goes a little, his thirst comes to mind. Let me go back and have a drink of water, he enters the store again. He wants water from Rabiî. When Rabiî comes in to bring water, a person appears at the door with a book in his hand. It is the third copy of the Book of Dede Korkut in the hands of the person who appears at the door. Veli Muhammad Hodja wonders what the nature of the manuscript book he is, on the advice of his bookstore friend Rabiî, is worthwhile. He makes the PDF of the book and gives it to various scientists. Metin Ekici is one of the people he gives. Ekici understands that PDF is a copy Book of Dede Korkut. Make scientific presentation in Bayburt. In this article, the works related to the work are discussed in a wider way.

Keywords

Dede Korkut, third copy, Turkoman Sahra, Gunbed.

25 Nisan 2019 tarihi, Türkiye'de Türk kültür tarihi açısından unutulmaz bir gün olarak kayıtlara geçti. 25-27 Nisan 2019 tarihlerinde, Bayburt'ta "Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu" düzenlenmişti. Sempozyumun açılış konuşmalarından sonra ilk oturuma geçildi. İlk oturumun üçüncü konuşmacısı Prof. Dr. Metin Ekici; "Yeni Bir Dede Korkut Boyu: Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" başlıklı bildirisini sundu. Ekici bildirisinde, Dede Korkut metinlerinde Salur Kazan'ın durumunu çeşitli kaynaklara dayalı olarak açıkladıktan sonra "Kazakistan'ın Mankışlak Eyaletinde karşılaştığı bir kişinin kendisine 61 sayfalık bir PDF metni gönderdiğini, bu metni incelediğinde "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Boyu" adını verdiği bir boyla karşılaştığını anlatır. Bildirinin sonraki bölümlerinde Salur Kazan'ın yedi başlı ejderhayı öldürmesi boyundaki olaylar, metinden örneklerle dile getirilir (Ekici, 2019a: 3-9).

Ekici bu bildiriyle: Öncelikle bilim dünyasına, daha önce iki yazması bilinen Dede Korkut Kitabı'nın üçüncü bir yazmasının bulunduğunu haber veriyordu. İkinci olarak bu yazmada bulunan on üçüncü Dede Korkut boyunu "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" olarak adlandı-

ıyordu, yani boyun adını da kendisi veriyordu. Üçüncü olarak da yazmaya, bulunduğu yer Türkistan sınırları içinde olduğundan, "Türkistan Nüshası" denmesinin uygun olacağını teklif ediyordu. Ekici'nin bu bildiriyle birlikte sosyal medyada yer yerinden oynadı. İlk günler bilgiler o kadar muhtelif ve karışıktı ki âdeta her kafadan bir ses çıkıyordu.

25 Nisan 2019 tarihi Perşembe gününe denk gelmişti. Bu, Ahmet B. Ercilasun'un yıllardır devam eden "Perşembe Seminerleri" gününde bu bildirinin sunulduğu anlamına geliyordu. Ercilasun, bir yıldan fazladır her seminerde Oğuznamelerden bahsediyordu. Haberi aldığımızda Oğuznamelerle ilgili eserini bitirip yayınevine göndermişti. Seminer başlayınca Ercilasun'a durumun ne olduğunu sorduk. Yeni bir Dede Korkut Yazması bulunduğuyla ilgili tereddüt yoktu. Yeni yazmada kaç soy, boy varmış? Bu soylar ve boylar bilinenlerle aynı mı imiş? Eser neredeymiş? Kim bulmuş? Eserin yazılış tarihi ne zamanmış? Dil özellikleri nasılmış? Zaman içerisinde bütün bu sorular açıklığa kavuştu. Fakat eserin yayımlanması ile ilgili tartışmalar sosyal medyada başka herhangi bir eserde olmadığı kadar sert geçti.

Dede Korkut Kitabı'nın daha

önce iki yazması biliniyordu. 1815 yılında Almanya'nın Dresden kentinde bulunan ve içerisinde 12 boy olan Dresden Yazması ve 1952 yılında Vatikan Kütüphanesinde bulunan ve içerisinde 6 boy bulunan Vatikan Yazması. Türkiye'de Türklük Biliminin en önemli temsilcisi sayılan Fuat Köprülü'nün; "Dede Korkut'u terazinin bir kefesine koysanız, Türk edebiyatının diğer bütün eserlerini diğer kefesine koysanız yine de Dede Korkut ağır basar." şeklindeki sözleri bilim insanlarınca Dede Korkut Hikâyelerinin ne kadar kıymetli olduğunu değerlendirmek için sıkça kullanılmıştır. Bu kadar değerli olan bir eserin üçüncü bir yazmasının bulunuşu elbette Türklük Bilimi araştırmacıları arasında heyecan yaratacağı ve yarattı.

Eseri Tahran'da bir sahaftan satın alan Veli Muhammed Hoca, Avrasya Yazarlar Birliği'nin kendisine Onur Madalyası takdim etmesi vesilesiyle Türkiye'ye geldi. Avrasya Yazarlar Birliği'nin toplantısında eserin bulunuş hikâyesini anlattı. Hoca, Ahmet B. Ercilasun'u ziyarete geldi ve yaklaşık iki saat Dede Korkut'un yeni yazması hakkında sohbet ettiler, sohbette ben de bulundum. Aynı şekilde Veli Muhammed Hoca, TRT Avaz Televizyonunda "Kültür Sanat Avaz" (8 Temmuzda 15. Bölüm olarak yayımlanmıştır) programında, Avrasya Yazarlar Birliği Başkanı Yakup Ömeroğlu'nun konuğu olarak eserin bulunuş hikâyesini anlattı. Ayrıca Ömeroğlu, eserin bulunuşuyla ilgili Veli Muhammed Hoca ile yaptığı röportajı Kardeş Kalemler dergisinde yayımladı (Ömeroğlu, 2019: 17-22). Ben bu makalede bizzat Veli Muhammed Hoca'dan ve TRT Avazdaki programdan dinlediklerimi, Kardeş Kalemler dergisindeki

röportajdan okuduklarımı, eser üzerinde çalışanların yazdıklarını ve söylediklerini, sosyal medyada yapılan tartışmaları dikkate alarak eserin bulunuşu ile ilgili objektif bir değerlendirme yapmaya çalışacağım.

Veli Muhammed Hoca'nın ailesi, aslen Türkmenistan'ın Balkan Bölgesindeki Koşa Oba'dandır. Türkmenistan'da Bolşevikler iktidara gelince varlıklı insanları ve din adamlarını sıkıştırmaya başladılar. Veli Muhammed'in ailesi, Yomutların Hocalar boyundandır ve Hocalar din bilginleri olarak buldukları bölgede saygı görürler. Hoca'nın babası Abdican Ahun, El-Ezher'de tahsil görmüş bir din âlimidir. Stalin yönetiminin baskılarına dayanamayarak 1930'lu yıllarda Günbed-i Kavus'a (Günbed) göç ederler.

Bu baskılar sonucunda pek çok insan göç etmiştir. Göç ederken her şeylerini arkalarında bırakmışlar fakat ellerinde bulunan kitapları, en kıymetli varlıkları olarak gördüklerinden, ne pahasına olursa olsun yanlarında götürmüşlerdir.

Veli Muhammed Hoca 1949 yılında Günbed'de doğar. Devlet okulu yanında babasından dinî eğitim de alır. Üniversite okuma yaşına geldiğinde devlet bursuyla Danimarka'ya gönderilir. Üniversitede elektrik mühendisliği okur. Ülkesine dönünce Tahran'da çeşitli fabrikalarda 25 yıl kadar yönetici olarak çalışır. Aynı zamanda öğretmenlik yapar. 45-50 yaşlarına gelince babası bir gün oğlunu yanına çağırır: "Oğlum ülkede mühendislik yapacak çok insan var, öğretmenlik yapacak çok kişi var fakat gel sen benim başladığım şu işi devam ettir." der. Babasının ondan istediği iş el yazması kitapları arayarak bulup satın almaktır.

Onları koruma altına alarak kültür değerlerinin kaybolmasını önlemektir. Hoca Muhammed'in anlattığına göre babasından kendisine 30-35 tanesi el yazması olmak üzere epeyce kitap kalmıştır. El yazmalarını satın alıp toplayacak maddi imkânları vardır. Babasının sözünü dinleyerek uzak yakın tanıdıklarıyla görüşür, onlara telefon numarasını bırakır. "Elinde satacak kıymetli el yazması olan kişiler olursa bana haber verin" der. Bu arada yaklaşık on yıl öncesine kadar topladıkları bu el yazması eserlerden kimseye bahsetmezler. Zaman içerisinde Veli Muhammed Hoca'nın bir el yazması koleksiyoncusu olduğu bilgisi yayılır. Türkmenistan'dan elçilik aracılığıyla kendisine bir kitap listesi gönderilir. Listedeki kitapların varsa İran'da bulunup kendilerine gönderilmesi talep edilmektedir.

Tahran'da İnkılap kitap pazarında Veli Muhammed Hoca'nın, Hüner adında kitabevi olan S. Rabiî adında bir Fars arkadaşı vardır. Hoca, bu Fars arkadaşından devamlı el yazması kitaplar almaktadır. Veli Muhammed Hoca, Türkmenistan'dan kendisine gönderilen listeyi arkadaşı S. Rabiî'ye gönderir:

"12 Aralık 2018 Çarşamba günü Tahran'daydım. İşim bitince saat on bir sularında İnkılap kitap pazarına gidip Hüner kitabevinin sahibi, eskiden tanıdığım S. Rabiî Beyi ziyaret ettim. Kitabevinde benim ilgimi çekecek yeni bir satılık yazma yoktu. Tesadüf eseri tam da bu esnada biri kapıdan içeri girdi. Elinde satmak istediği ince bir yazma eser vardı. Rabiî Bey bana, "Belki bu senin işine yarar!" dedi. Yazmanın ilk yaprağı eksik olduğundan künye sayfası yoktu. Eserin ne olduğunu çıkaramasam da, yalnızca

Türkçe olduğu için pazarlığa girip yazmayı uygun bir meblağa satın aldım." (Shahgoli vd. 2019: 150).

Shahgoli ve arkadaşlarının makalelerinde özetledikleri durumu biz biraz daha açalım: Muhammed Hoca, Rabiî'ye daha önce verdiği listedeki kitapları almak için gelmiştir. Rabiî, Hoca'nın listesindeki kitapların çoğunu bulmuştur. Hoca, kitapları taşıyamayacağını anlayınca Rabiî'ye kargoyla göndermesini söyler. Dışarı çıkıp biraz gidince susuzluğu aklına gelir. "Dönüp bir su içeyim de gideyim" diye dükkâna tekrar girer. Rabiî'den su ister. Rabiî su getirmek için içeri girdiğinde elinde bir kitapla bir kişi kapıda görünür. O kapıda görünen kişinin elindeki, Dede Korkut Kitabı'nın üçüncü yazmasıdır.

"Yazmayı satan şahıs, adının açıklanmasını istemedi, ancak kendi ailesinin Kaçar hanedanı soyundan geldiğini, elindeki nüshanın da Kaçar devletinin kurucusu Ağa Muhammed Han Kaçar'ın kitaplığından yadigâr kaldığını dile getirdi." (Shahgoli vd. 2019: 150).

Dede Korkut Kitabının üçüncü yazmasının istinsah tarihinin ne olabileceği, eserin bilim dünyasına tanıtılmasından itibaren tartışılmaya başlandı. Ekici bildirisinde 14-16 yüzyıllar olabileceğini söylemişti. Sosyal medyada yer alan 5-6 sayfalık görüntüden hareketle Ahmet B. Ercilasun bir makale yazdı. Makalede, "sonuç olarak Dede Korkut'un yeni nüshası, 17-18. yüzyıllar Güney Azerbaycan coğrafyasına aittir." hükmüne varılıyordu (Ercilasun, 2019a: 11).

Ercilasun, Millî Folklor dergisinin 23 sayısında çıkacak olan ve tarafımızdan görülen makalesinde: "Eserle ilgili üç yayın ve bu yayınlardaki

tıpkıbasımlar ortaya çıkmadan önce, yazmanın sanal medyada dolaşan 5-6 sayfalık metnindeki dil özelliklerine dayanarak bu nüshanın 17-18. yüzyıllara ve Güney Azerbaycan sahasına ait olması gerektiğini yazmıştım. Shahgoli vd. eserin ilk sayfasında yer alan “uçmak” ve “sızdırdı” kelimeleriyle ilgili iki haşiyedeki beyitlerin Senglah sözlüğünden alındığını tespit ederek yazmanın istinsah tarihinin 1759’dan önce olamayacağını göstermişlerdir (s. 156-157). Yazmanın önceki sahibinin, eserin Ağa Muhammed Han Kaçar’ın kitaplığından yadigâr kaldığına dair sözleri doğru ise istinsah tarihi, anılan Kaçar hanının dönemine veya az önceye ait olmalıdır. Ağa Muhammed Han Kaçar 1786-1797 yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Buna göre Dede Korkut’un üçüncü yazmasının 1786-1797 yılları arasında veya 1786’dan bir süre önce, fakat mutlaka 1759’dan sonra istinsah edildiğini söyleyebiliriz. Eserin dil özellikleri de bunu desteklemektedir.” (Ercilasun, 2019b) diyerek daha dar bir tarih aralığı vermektedir.

Veli Muhammed Hoca, kitapçı dostu Rabiî’nin tavsiyesi ile aldığı el yazması kitabın mahiyetinin ne olduğunu, kıymetli olup olmadığını merak eder. Kendisi el yazmalarını toplamaktadır ama konunun uzmanı değildir. Eseri Tahran’daki arkadaşı Muhammedzade Sıddık’a (Hüseyin Düzgün) götürür. Sıddık, Dîvânu Lügâti’t-Türk’ü Farsçaya çeviren kişidir. Sıddık eseri alır, bir müddet göz attıktan sonra kıymetinin olmadığını söyler. Veli Muhammed Hoca “İstersen 10-12 sayfa fotokopisini al da iyice bir bak” der. Eseri yanına alarak Günbed’e döner. Günbed’de tarih uzmanı olarak bilinen Annadurdu Unsuru’ya eseri vererek incelemesini ister. Eser 10-15

gün Unsuru’da kalır. Hoca, Unsuru’ya sorduğunda o da eserin “çok da kıymetli bir yazmaya benzemediğini” söyler. Eseri ondan alarak Eyüp Bahzat’a verir ve PDF’sini çıkarmasını ister. Eserin PDF’sini çeşitli bilim adamlarına gönderir. Gönderdiği kişiler arasında uzun yıllardır arkadaşı olan ve kendisi de Türkmensahralı olup Amerika’da yaşayan Yusuf Azmun da vardır. Yusuf Azmun e-mail’i açamaz. Hoca Azmun’dan ses çıkmayınca PDF’yi yine Türkmensahralı olan ve DTCF’de doktora yapan Shahrouz Aghatabai’ye de gönderir. Aghatabai, eseri okuyunca Dede Korkut’la ilgili olduğunu anlar. Kendisiyle birlikte doktora yapan Nasser Khaza Shahgoli ve Valiollah Yaghoobe ile PDF’yi paylaşır ve onlara da fikirlerini sorar. Shahrouz’un kendi deyişiyile “sabaha kadar eseri heyecanla okur.” Bir gün sonra Veli Muhammed Hoca’yı arayarak eserin kıymetli bir Dede Korkut metni olduğunu söyler ve arkadaşlarıyla birlikte üzerinde çalışmaya başlarlar.

Bu arada Yusuf Azmun, Shahrouz’dan eserin PDF’sini kendisine de göndermesini ister. Çünkü Veli Muhammed Hoca, Yusuf Azmun’a eseri Shahrouz’a da verdiğini söylemiştir. Shahrouz “eser üzerinde biz çalışıyoruz” diyerek Azmun’a göndermez. Fakat Azmun daha önce kendisine gönderilen yazmayı torununun yardımıyla açar. Azmun da eser üzerinde çalışmaya başlar.

Metin Ekici 2019 Mart ayında bilimsel bir toplantı için Kazakistan’ın Mankışlak Bölgesindeki Aktav şehrine gider. Toplantıda elinde Dede Korkut Kitabı’nın üçüncü yazması bir fotokopisi olan Veli Muhammed Hoca ile karşılaşır. Veli Muhammed Hoca, eseri Ekici’ye gösterir. Ekici esere bak-

tıktan sonra Hoca'ya eserin PDF'sini gönderip gönderemeyeceğini sorar. Hoca göndereceğini söyler ve gönderir. Ekici eser üzerinde çalışarak girişte bahsettiğimiz bildiriye sunar.

Yukarıda başlangıç noktalarını anlattığımız üç çalışma da bugün yayın olarak elimizde. Bu üç eser yayımlanmadan, Ekici Bayburt'taki bildiriye sunduktan kısa bir süre sonra Ahmet B. Ercilasun, çalışmalara ışık tutacak ipuçları içeren makalesini yayımladı (Ercilasun, 2019a). Ekici bildiriden hemen sonra yazdığı makalede Dede Korkut'un üçüncü yazmasının genel tanıtımından sonra "Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" anlatmasının Türkiye Türkçesine aktarılmış metnini Millî Folklor dergisinde yayımladı (Ekici, 2019b: 5-13). Azmun, Ekici'nin bildirisinden sonra kaleme aldığı makalesinde kendi elinde bulunan eserle Ekici'nin sunduğu metnin farklı olduğunu düşündü. Elindeki yazmaya Türkmen Sahra Nüshası adını vererek "Türkistan Nüshası" ile benzerliklerini tartıştı ve eserdeki kendi deyişiyile 14. boydan örnekler verdi.

"Dede Korkut'un 13. boyu, Türkistan nüshası diye adlandırılan bir yazmada yer aldığı söylenmiştir. Bu çalışmanın konusu, Dede Korkut'un iki yeni boyunu içeren İran'da bulunan Türkmen Sahra nüshasıdır. İlan edilen Türkistan nüshası gibi İran'da bulunan nüsha da 61 sayfalık bir metindir. İran (Türkmen Sahra) nüshasının farkı ise 13. boyun yanı sıra iki yeni boyu da içermesidir. Çalışmada, yazma nüshada yer alan ve Kazan'ın adını nasıl kazandığını anlatan 14.

boydan bölümlere yer verilmiştir. Ayrıca nüshanın genel yazım ve dil özelliklerine değinilmiştir." (Azmun, 2019: 132).

Daha sonra iki bilim adamının elindeki metinlerin aynı olduğu anlaşıldı. Azmun, Dede Korkut Kitabı'nın üçüncü yazmasının içinde iki yeni boy olduğunu düşünürken (1. Salur Kazan'ın Aras Suyu ile Kars kal'asını aldığı boy 2. Salur Kazan'ın yedi başlı ejderhayı öldürdüğü boy.), Ekici bir yeni boy (Salur Kazan'ın yedi başlı ejderhayı öldürmesi) olduğu düşüncesindeydi. Araştırmacılar eserlerini yayımlamadan önce konu tartışılmasına rağmen yayımlanan eserlerde de görüş farklılığı devam etti.

Yazma etrafında yapılan tartışmalarda en ciddi konu eserin nasıl adlandırılacağı oldu. İlk bildiriye sunan Ekici eserin "Türkistan" coğrafyasında bulunmasından dolayı ve bütün Türklerin ortak mirası anlayışına daha uygun olacağı için esere "Türkistan Nüshası" demenin uygun olacağı görüşündeydi. Ekici sonraki çalışmalarında Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası terimlerini birlikte kullanmıştır. Yusuf Azmun, eserin (İran) Türkmen Sahra'da bulunmasından dolayı adının "Türkmen Sahra Nüshası" olmasının uygun olduğunu düşünüyordu nitekim kitabına "Dede Korkut'un Üçüncü El Yazması Soylamalar ve İki Yeni Boy ile Türkmen Sahra Nüshası" adını verdi (Azmun: 2019b).

Shahgoli ve arkadaşları yazdıkları makaleye "Dede Korkut Kitabı'nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım" adını verdiler. Bu adlandırmadan onların Dede Korkut

Kitabının üçüncü yazmasına “Günbet Yazması” adını verdikleri açıkça görülmüyor. Böyle adlandırma gerekçelerini ise; “Sonuç olarak, eserin adını kesin olarak belirlemek olanaksız ise de, Dede Korkut Kitabı olduğu kesindir. Biz yayına hazırladığımız bu yazmaya, Türklük biliminin filoloji çalışmaları ile elyazması araştırmaları geleneklerine uyarak, saklandığı şehrin adının verilmesini uygun bulduk ve Dede Korkut Kitabının Günbet Yazması adını verdik (Shahgoli vd. 2019: 155). Shahgoli ve arkadaşlarına göre yazmada 24 soylama ve bir boy vardır.

Osman F. Sertkaya, Azmun’un çalışmasının tanıtımını yaptı. “Ekici, Bayburt’ta sunduğu bildirisinde yazmada Salur Kazan ile ilgili bir boy lama olduğunu söylemişti. Azmun ise iki soylama olduğunu söylemiş ve bunu ispat etmiştir: *Salur Kazan’ın Aras Suyu ile Kars Kal’asını Aldığı Boy* (48/7-51/14) ve *Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejdehâyı Öldürdüğü Boy* (51/1-61/5)” (Sertkaya, 2019:642).

Veli Muhammed Hoca’nın Dede Korkut’la ilgisi bu yazmayı bulduğu zaman başlamıyor. Babası ona “Türkmen, Türk edebiyatında Dede Korkut gibi bir bilge, bugüne kadar gelmiş değil, hem de gelmeyecek” demiş. O da bu sözler üzerine Dede Korkut’un peşine düşmüş. “2011 yılının Eylül ayında Kazakistan’a gittim. Kızıl Orda’da Dede Korkut’un kabrini ziyaret ettim. Bir gazeteye röportaj verdim. “Burası bizim dedemize yakışmıyor, dedemize saygı göstermemiz lazım.” dedim. Bu gazetede haber oldu. Bakımsız bir vaziyetteydi, sonra Kazakistan hükümeti orayı yaptırdı.” (Ömeroğlu, 2019: 20).

Veli Muhammed Hoca, Dede Korkut Kitabının üçüncü yazmasını

bulmanın kendisine nasip olmasının mutluluğunu yaşıyor. Bunu, el yazmaları için verdiği emeğin bir karşılığı olarak görüyor. “Şöyle bir hissim var. Benim emeklerim ve ihlasımdan dolayı Dede Korkut’un kendisi bu yazmayı bana hediye etti. Benim kadar Dede Korkut’a saygı gösteren ve ihlas gösteren birisi Türkmenlerin arasında yoktur ve dolayısıyla da Dede Korkut bana lütuf gösterdi ve mükâfat verdi.” (Ömeroğlu, 2019: 22).

Sonuç

- Dede Korkut’un üçüncü yazması aslen Türkmenistanlı olan, İran’ın Türkmen Sahra Bölgesindeki Günbed’de doğup büyüyen Veli Muhammed Hoca tarafından 12 Aralık 2018 tarihinde, Tahran’da S. Rabi’ nin Hüner adındaki kitapçı dükkânında doğrudan yazmayı elinde bulunduran kişiden satın alınmıştır. Hoca, kitabın mahiyetini anlamak için çeşitli bilim adamlarına göstermiş, PDF’sini göndermiştir. Muhammed Hoca, eserin dünya kamuoyuna duyurulmasıyla birlikte Avrasya Yazarlar Birliği’nin kendisine onur madalyası vermesi vesilesiyle Türkiye’ye gelmiş ve çeşitli platformlarda eserin bulunuş hikâyesini anlatmıştır.

- Metin Ekici, 2019 Mart ayında, Kazakistan’ın Mankışlak Bölgesindeki Aktav şehrinde Veli Muhammed Hoca ile ilmî bir toplantıda karşılaşmış, Hoca, Ekici’ye elindeki eseri göstermiş, Ekici eserin PDF’sini kendisine göndermesini istemiş ve Hoca Ekiciye PDF’yi göndermiş. 25 Nisan 2019 tarihinde, Bayburt’ta “Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu” düzenlenmiştir. İlk oturumun üçüncü konuşmacısı Prof. Dr. Metin Ekici; “Yeni Bir Dede Korkut Boyu: Salur Kazan’ın Yedi Başlı

Ejderhayı Öldürmesi” başlıklı bildiri-
siyle Dede Korkut Kitabı’nın üçüncü
yazmasının bulunuşunu dünyaya du-
yurmuştur.

• Eserin bulunuşuyla birlikte
sosyal medyada sıra dışı bir tartışma
başlamış, eserin yayınlaması konu-
sunda bilim adamları birbirleriyle
yarışmıştır. Eser hakkında sadece Ha-
ziran ayında Ahmet B. Ercilasun, Os-
man F. Sertkaya, Youssef Azemoun,
Metin Ekici çeşitli dergilerde bilimsel
makaleler yayımlamışlardır. Eser pek
çok gazetede haber konusu olmuştur.

• Kısa sürede eserin üç bilim-
sel yayını yapılmıştır. Metin Ekici’nin
hazırladığı çalışma Ötügen yayınları
arasından, Yusuf Azmun’un hazırla-
dığı çalışma Kutlu Yayınevi tarafın-
dan basılmıştır. İran Türklerinden
Shahgoli ve arkadaşlarının çalışması
ise Modern Türklük Araştırmaları
Dergisi’nde yayımlanmıştır. Bu üç çalı-
şma birbirleriyle eş zamanlı yapıldı-
ğundan mukayese yoluyla birbirlerini
düzeltme, yorumlama imkânı olma-
mıştır. Konunun yetkin uzmanları ta-
rafından, yapılan bu üç çalışmayı mu-
kayese ederek yapılabilecek dördüncü
bir bilimsel yayın daha az kusurlu ola-
bilecektir.

• Dede Korkut Kitabı’nın üçün-
cü yazmasının yayımlanmasına kadar
sosyal medyada yapılan tartışmalar
daha çok “kim neyi ne zaman yaptı”
şeklinde kısırdı ve konuya bilimsel
katkıdan uzaktı. Eserin üç bilimsel
yayınının yapılması, bu üç çalışmada
da tıpkıbasım ve okunuşların, sözlük-
lerin bulunuşu (Shahgoli ve arkadaş-
larının çalışmasında Türkiye Türkçe-
sine aktarma yoktur.) karşılaştırmalı
çalışmalar için çok güzel imkânları bi-
lim insanlarının önüne seriyor. Dedem
Korkut’un dili onu iyi anlamamızı ge-

rektiren çabayı fazlasıyla hak ediyor.
Dedemizi anlamak; geçmişimizi, anı-
mızı ve geleceğimizi anlamak anlamı-
na gelecektir.

KAYNAKÇA

Azmun, Yusuf. “Dede Korkut’un Üçüncü El
Yazması Soylamalar ve İki Yeni Boy ile
Türkmen Sahra Nüshası, Metin-Çeviri-Söz-
lük-Tıpkıbasım”, Kutlu Yayınevi, İstanbul,
2019:176, ISBN: 978-605-7680-06-8.

Azemoun (Azmun), Y. “Dede Korkut’un Yeni
Nüshası ve İki Yeni Boy Üzerine” *Çukurova
Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*.
4 (1), 2019:132-142.

Ekici, Metin. “Yeni Bir Dede Korkut Boyu: Salur
Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”,
Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Ulusla-
rarası Sempozyumu, Bayburt, 25-27 Nisan
2019. (Bildiri metnini şahsıma gönderen
sayın Prof. Dr. Metin Ekici’ye teşekkür edi-
yorum.)

_____ “13. Dede Korkut Destanı: “Salur
Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürme-
si” Boyunu Beyan Eder Hanım Hey!”, Millî
Folklor, 122, Yaz 2019: 5-13.

Ercilasun, Ahmet B. “Dede Korkutun Yeni Nüs-
hası Üzerine Konu - Bağlantılar - Yer - Za-
man - Okuyuş”, Dil Araştırmaları, Bahar
2019a, 24: 7-13.

_____ “Dede Korkut Kitabı’nın Yeni Nüshası
ve Üzerindeki Yayınlar, Millî Folklor”, S.
123, Yaz 2019b.

Ömeroğlu, Yakup. “Dede Korkut Türkmen Sah-
ra Nüshasını Bulan Veli Muhammed Hoca:
Türkmen, Türk Edebiyatında Dede Korkut
Gibi bir Bilge Bugüne Kadar Gelmiş Değil
Hem de Gelmeyecek.” *Kardeş Kalemler*,
S.151, Temmuz 2019:17-22

Sertkaya, Osman F. “Azmun, Y. Dede Korkut’un
Üçüncü Elyazması, Yeni Soylama-
lar ve Boylar (Hikâyeler) ile Türkmen Sahra Nüs-
hası, Giriş-Metin-Çeviri-Sözlük-Tıpkıbasım,
Kutlu Yayınevi, İstanbul, 2019, ss. 176,
ISBN: 978-605-7680-06-8” *JOTS*, 3/2, 2019:
637-646.

Shahgoli, N, Yaghoobi, V., Aghatabai, Sh., Beh-
zad, S. “Dede Korkut Kitabı’nın Günbet Yaz-
ması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım”
Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt
16, Sayı 2 (Haziran 2019): 147-379.